

La renovació d ERC i els seus cicles

per Josep Pinyol i Balasch

Introducció

A) Els pitjors resultats després de la legislatura més hostil

Els resultats electorals del 9 de març representen el retrocés més greu del catalanisme polític des de 1977 i la major representació aconseguida des d'aleshores pels dos grans partits del règim espanyol, PSOE i PP. Aquests resultats es produeixen després de la pitjor campanya anticatalana des de la mort del General Franco. Hi van participar totes les institucions de l'Estat Espanyol, l'exèrcit, el Tribunal Suprem, el Banc d'Espanya, el Defensor del Pueblo. També s'hi van afegir totes les organitzacions civils, des de l'Església als sindicats passant per la CEOE i la majoria dels mitjans de comunicació, amb un boicot als productes catalans. Tot per retallar l'Estatut d'Autonomia aprovat pel 89% del Parlament de Catalunya. Després d'una legislatura en que l'Estat Espanyol a Catalunya ha fet fallida, provocant el col·lapse de les principals infraestructures, des de l'aeroport a les rodalies, passant per les autopistes de peatge i l'apagada elèctrica d'ENDESA, els partits polítics catalans han estat incapaços de fer reaccionar el poble català.

Han retrocedit no a causa del bipartidisme espanyol que sempre ha existit, sinó per la seva incapacitat. El contrast de la feblesa de l'actual catalanisme amb el de l'any 1907, quan una agressió contra La Veu i el Cu-Cut, molt menor que l'actual, va fer néixer Solidaritat Catalana, és lacerant. Fa un segle la unitat de totes les forces catalanes va expulsar els partits espanyols de la política catalana. Però avui els partits catalans han preferit continuar dominats per les seves dinàmiques internes, tancades en els interessos personalistes, deixant de costat els interessos nacionals.

El retrocés més greu ha estat el d'ERC que ha perdut la confiança de 350.000 catalans. La majoria d'aquestes persones s'han quedat a casa, perquè no entenen la línia política del partit polític que es proclama independentista.

B) Els cicles polítics d'ERC

Per entendre l'atzucac en que es troba ERC és imprescindible comprendre els dos cicles que ha viscut en els darrers 20 anys, el cicle Colom-Rahola i el cicle Carod-Puigcercós. Les causes de la fase alcista i del retrocés posterior ens permetran entendre que en cada cicle s'ha guanyat i quin tipus de renovació cal per sortir de la davallada actual.

En la novel·la “La Febre d'Or”, Narcís Oller narra les peripècies financeres de Gil Foix, un ambiciós financer que culmina la seva fase ascendent especulant amb una companyia que, a més de fer-lo extremadament ric, havia de crear el ferrocarril que havia de connectar la imaginària població de Vilaniu amb la resta del país. Aquest ferrocarril suposava, al segle XIX, la infraestructura bàsica per la riquesa de tota la ciutat. Després tota l'especulació al voltant de la companyia cau i Gil Foix s'arruïna i embogeix. Però el ferrocarril continua. El seu germà Bernat, de formació científica i determinista, sentència en tornar de Nova York i veure el malalt: *“ha estat l'instrument fatal perquè es fes el Vilaniu. Si no es troba un home ambiciós de glòria, i arruïnat i acreditat com ell, el Vilaniu no es fa”*. A Esquerra ha passat una cosa semblant en els dos cicles darrers al voltant dels seus dirigents.

L'economista austríac Schumpeter va explicar el creixement a llarg termini de la producció i el benestar malgrat els cicles econòmics del capitalisme amb la seva teoria de la “destrucció creadora”. En aquestes crisi les empreses amb noves tecnologies i més preparades desplaçaven les que havien quedat obsoletes. De manera paral·lela Keynes va teoritzar sobre la manera de limitar amb mesures monetàries i fiscals les pèrdues de les grans depressions de manera que esdevinguessin recessions temporals amb efectes menys dramàtics que la Gran Depressió dels anys 30.

Seguint aquest símil Esquerra Republicana de Catalunya ha d'aprendre del passat per aconseguir la renovació autèntica que reconegui els avenços aconseguits en cada etapa, però la necessitat de superar-los i deixar-los enrere, però evitant també els trencaments traumàtics del passat. D'aquesta manera convertiren la crisi actual en una oportunitat per iniciar una nova etapa de redreçament que ens ha d'acostar cap a la independència.

Resultats Electorals d'Esquerra Republicana entre 1977 i 1989

Any	Tipus	Direcció	Vots	percentatge	C. electes
1977	Espanyoles	H. Barrera	143.945	4,72 %	1 dip.
1979	Espanyoles	H. Barrera	123.452	4,18 %	1 dip.

1979	Municipals	H. Barrera	103.547	3,86 %	210 reg.
1980	Catalanes	H. Barrera	240.871	8,90 %	14 dip.
1982	Espanyoles	H. Barrera	138.116	4,02 %	1 dip.
1983	Municipals	H. Barrera	84.984	2,88 %	155 reg.
1984	Catalanes	H. Barrera	126.943	4,41 %	5 dip.
1986	Espanyoles	H. Barrera	84.628	2,67 %	0 dip.
1987	Municipals	J. Hortalà	74.700	2,45 %	185 reg.
1988	Catalanes	J. Hortalà	111.647	4,14 %	6 dip.
1989	Espanyoles	J. Hortalà	84.756	2,68 %	0 dip.

Primera etapa: Àngel Colom - Pilar Rahola

A) Fase ascendent

1) Discurs: L'independentisme com afirmació ideològica

L'accés d'Àngel Colom a la Secretaria General d'ERC va iniciar la definició del partit com independentista. D'aquesta manera va trencar amb la satel·lització d'ERC respecte CiU que l'havia portat, quasi, a ser extraparlamentària. Marcar perfil propi va permetre una espectacular recuperació, que, com en els cicles econòmics, va acabar en una gran crisi.

En aquesta primera etapa l'independentisme era sobretot una proclamació ideològica, una expressió de total oposició a l'Estat Espanyol, d'odi a Espanya, en expressió de Prat de la Riba. Però la independència es veia impossible en plena Guerra Freda, amb les grans potències armades fins a les dents convertint els seus límits en línies de foc a punt d'esclatar. Les fronteres dels Estats a Europa estava fossilitzada des del final de la II Guerra Mundial, sota el principi de la "integritat territorial". Per tant no calia estudiar la manera d'aconseguir la creació d'un Estat propi. En la situació minoritària d'ERC tampoc calia preparar programes i equips per a aplicar-los si mai s'arribava a governar perquè aquesta perspectiva no existia.

El 1989 la caiguda del Mur de Berlín i la reunificació alemanya invocant el principi de l'autodeterminació va iniciar una nova situació; els mapes polítics es descongelaven. La dissolució de la Unió Soviètica dos anys més tard va permetre el naixement de desenes de nous estats a Europa. La independència a Europa tornava a ser possible; Lituània esdevenia un exemple, però quedava massa llunyana.

2) Estructura interna: Moviment assembleari i direcció carismàtica

El triomf de Colom va suposar un canvi radical en l'estructura interna d'ERC, convertint-la en un partit assembleari, on s'eliminava l'elecció de delegats, en un intent de democratitzar el partit, en contraposició a la resta de forces polítiques controlades per la direcció respectiva. La inestabilitat que podia comportar l'assemblearisme es compensava amb una direcció carismàtica. A més aquesta direcció era la que impulsava, en dinamisme frenètic, la creació de noves seccions locals i dels òrgans

territorials. Aquest procés només es podia fer, a la pràctica, per cooptació als càrrecs dels nous militants que s'havien anat a buscar poble per poble.

La barreja d'una direcció carismàtica i cooptació va concentrar tot el poder entre congressos en la Secretaria General, malgrat la teoria assembleària. Aquestes circumstàncies van instaurar un estil de direcció quasi leninista amb la única contrapartida de l'elecció de la direcció en Congressos assemblearis. En aquests es va organitzar un sistema subterrani per controlar-los amb trames basades en lligams personals. El resultat era l'anul·lació del debat sobre línies polítiques, substituït per les fidelitats personals. Els Congressos es van acabar convertint en l'escenificació d'un acte de propaganda del partit, com feien la resta de partits a l'Estat Espanyol. Excepte quan hi havien conflictes que aleshores s'agreujaven precisament perquè no hi havia una cultura de debat, anàloga a la dels països amb democràcia de qualitat.

3) Acció política: Agitació i implantació territorial

L'agitació va ser la principal línia política en un primer moment: contra els peatges, contra l'espanyolització dels Jocs Olímpics, etc. L'agitació va ser la manera de crear notícies i tenir presència als mitjans de comunicació. Ara ningú se'n recorda quan de manera sistemàtica els mitjans no publicaven res d'ERC. Gràcies a l'agitació es va començar el redreçament electoral i la creació de nombroses seccions locals.

La dissolució de la Unió Soviètica, amb el naixement de molts nous Estats va permetre una ampliació del discurs polític abans de les eleccions al Parlament català de 1991. Un exemple del nou discurs va ser el llibre "República Catalana" que va coordinar i redactar en part l'autor d'aquestes línies: la independència es concreta en una forma molt precisa d'Estat, la República Catalana, la que va proclamar el fundador d'ERC, el president Macià. També permetia recuperar el republicanisme bandejat.

A la vegada s'inicia l'estratègia d'unir les mobilitzacions al voltant d'un gran eix estratègic: la denúncia de l'espoli fiscal i la reclamació del Concert Econòmic. Es va organitzar una campanya amb centenars d'actes arreu de Catalunya que van culminar en un gran acte al Parc de la Ciutadella, l'abril de 1993, amb concert de músics com Lluís Llach, que va aplegar més de cent mil participants.

L'actuació a les institucions com el Parlament de Catalunya no tenia un paper central i el nombre de regidors i alcaldes era mínim. Les actes de diputats eren vistes, sobretot, com una manera d'aconseguir alliberats per al partit i, també, cal dir-ho, per

recompensar fidelitats personals. Només en les grans ocasions que tenien repercussió mediàtica s'utilitzava políticament el Parlament.

El creixement d'ERC va permetre l'obtenció d'un acta de diputada a Madrid i d'una regidoria a l'Ajuntament de Barcelona, i amb ells l'aparició de nous focus de projecció pública de dirigents d'ERC. Però, simultàniament, va irrompre el fenomen Pilar Rahola i, després de l'impacte inicial, el declivi i el final del cicle. Tot i així al final d'aquest la implantació d'ERC i els resultats electorals eren substancialment millors que en arribar a la Secretaria General Àngel Colom com es pot comprova en el quadre següent.

Any	Eleccions	Direcció	Vots	Percentatges	C. electes
1991	Municipals	A. Colom	91.995	3,35 %	228 reg.
1992	Catalanes	A. Colom	210.366	7,96 %	13 dip.
1993	Espanyoles	A. Colom	189.632	5,10 %	1 dip.
1995	Municipals	A. Colom	203.053	6,28%	526 reg.
1995	Catalanes	A. Colom	305.867	9,49 %	13 dip.
1996	Espanyoles	A. Colom	167.641	4,18 %	1 dip.

B) L'esgotament del cicle

1) Agitació mediàtica sense implantació social

El 1993 ERC es va presentar a les eleccions espanyoles sense cap plantejament ideològic, sense cap estratègia del que significa la presència d'un partit independentista al Parlament de la metròpoli. Simplement se seguia la rutina i el calendari polític imposat per l'Estat Espanyol. Pilar Rahola ja tenia molta entrada en els mitjans de comunicació abans de ser diputada; l'acta al Congreso de Diputados es va convertir en una plataforma per multiplicar el seu hiperactivisme mediàtic, ara també des dels mitjans espanyols. Àngel Colom i Pilar Rahola es van compenetrar molt bé com a líder messiànic i diva de les ones.

Però el projecte polític independentista va quedar en darrer terme. Les reivindicacions nacionals van quedar aparcades des del primer moment. El discurs sobre "independentisme de pràctiques minoritàries", de recerca de la "centralitat" va començar aleshores. El 1993 Felipe González es va veure obligat a avançar les eleccions pels nombrosos casos de corrupció. Esquerra havia fet el gran míting pel

Concert Econòmic. A les eleccions Pilar Rahola va ignorar tot aquest treball i se centrava en l'aparició als mitjans. El miting final de campanya a la Plaça del Rei no va arribar a reunir 3.000 persones. Després a Madrid no va plantejar, per exemple, l'ús del català al Congrés perquè era una actitud “marginal”, marcant la línia que seguiria després Joan Puigcercós, fins que no la va trencar Joan Tardà.

Davant les crítiques internes Colom i Rahola van optar per ressuscitar els expedients d'expulsió. El primer gran conflicte va esclatar amb la revocació de Carles Bonet com a cap de llista de la candidatura a l'Ajuntament de Barcelona, el 1995, per a posar-hi Pilar Rahola. El conflicte es va anar enverinant amb pràctiques de “mobing” polític que també marcaran escola. Finalment Carles Bonet va presentar candidatura a la Secretaria General al Congrés de Manlleu, que va guanyar Colom, però va quedar tocat per l'oposició d'una tercera part del partit no el va votar, malgrat les pràctiques de l'aparell administratiu. Uns mesos més tard, quan el líder carismàtic va veure que podia perdre un nou Congrés (aleshores se celebraven cada dos anys), perquè una part dels seus subalterns, com Puigcercós i Vendrell, es van revelar, es va escindir del seu propi partit, creant amb Pilar Rahola una nova formació, el PI.

Malgrat aquest final desastrós del període Colom- Rahola, ERC va fer un gran salt endavant tant en implantació territorial com en resultats electorals. Molt important perquè es partia d'un nivell molt baix després de l'etapa Hotalà. També va aconseguir trencar el setge informatiu, l'absoluta falta d'informació sobre ERC que hi va haver abans de 1991. Com diria el personatge Bernat Foix de *“La Febre d'Or”* havien estat l'instrument perquè el tren arrenqués vers Vilaniu.

En la part més negativa l'etapa Colom - Rahola va deixar uns tics “sectaris” en l'organització interna del partit, basada en el “mobing” als militants amb càrrecs que no sintonitzin amb la direcció. L'omnipresència mediàtica de la parella dirigent va deixar també una política informativa simple, de “broc gros”, basada en la recerca immediata de titulars. Aquesta política informativa a curt terme, desenvolupada descoordinament per cada dirigent del partit, ha portat la imatge de partit imprevisible d'ERC. És tot el contrari del que fan els partits majoritaris que tenen gabinets de premsa amb una política informativa més sofisticada, destinada a crear una “imatge de marca”.